فصلنامه راهبرد توسعه/ سال بیستم و دوم/ شماره ۳ (پیاپی۸۷)/ پاییز ۱٤۰۵/ ۱۰۹-۸۵
Quarterly Journal of Development Strategy, ۲۰۲٦, Vol. ۲۲, No.۳ (۸۷)

تخمین حساسیت مشتریان عقود مشارکتی بانک (مطالعه موردی مشتریان بانک ملی)

علی آسترکی[۱]
حمید آسایش[۲]
مهدی کمالی[۳]
مهدی زاهد غروی[٤]

(تاریخ دریافت ۱۴۰۴/۷/۲۹ ـ تاریخ تصویب ۱۴۰۴/۹/۱۵)
نوع مقاله: **علمی پژوهشی**

چکیده:
این پژوهش با هدف تخمین حساسیت مشتریان عقود مشارکتی بانک ملی ایران در تجهیز و تخصیص منابع انجام شده است. در نظام بانکی، موفقیت بانک‌ها در گرو درک عمیق از رفتار مشتریان تسهیلات مبادله‌ای و مشارکتی است. برای این منظور، یک چارچوب تحلیلی جامع بر مبنای ترکیب روش‌های فرآیند تحلیل سلسله مراتبی **(AHP)** و مدل سیستم تقاضای تقریباً

[۱] -گروه اقتصاد، واحد الیگودرز، دانشگاه آزاد اسلامی، الیگودرز، ایران
[۲] -دانشیار، گروه اقتصاد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آیت الله بروجردی، بروجرد، ایران(نویسنده مسئول)
hamid.asayesh@abru.ac.ir
[۳] -گروه اقتصاد، واحد قشم، دانشگاه آزاد اسلامی، قشم، ایران
[۴] -دانشیار، گروه اقتصاد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آیت الله بروجردی، بروجرد، ایران.

ایده‌آل **(AIDS)** با روش ۳ **SLS**ارائه شده است.
نتایج تحقیق نشان داد که حساسیت مشتریان به تفکیک نوع عقد، متفاوت است. تقاضا برای عقود مشارکتی در درجه اول توسط عوامل غیرقیمتی هدایت می‌شود. قوی‌ترین محرک تقاضا در این بخش، سرعت تأیید/اعتباردهی (کاهش عدم قطعیت زمانی) است (+۰.۰۳۲۷) و بیشترین عامل منفی نیز ریسک تورمی است (-۰.۰۱۴۹). این یافته نشان می‌دهد مشتریان عقود مشارکتی به دنبال پاسخ سریع برای مدیریت ریسک زمانی هستند. در مقابل، تقاضا برای تسهیلات مبادله‌ای دارای کشش قیمتی بالا (-۱.۴۵) بوده و بالاترین حساسیت را به نرخ ارز دارد (+۰.۰۱۶۸)، که می‌تواند نشان‌دهنده استفاده از آن به عنوان ابزاری برای پوشش ریسک ارزی باشد. این نتایج لزوم تعریف استراتژی‌های تفکیک‌شده برای جذب منابع را بر اساس حساسیت‌های قیمتی و غیرقیمتی مشتریان تأیید می‌کند

کلمات کلیدی: حساسیت مشتریان ، عقود مشارکتی ، تسهیلات مبادله‌ای ، مدل /**AIDS SLS ۳**، عوامل غیرقیمتی ، ریسک تورمی **(INF)** ، سرعت تأیید **(LVTIME)** ، بانک ملی

مقدمه

در قلب نظام اقتصادی هر کشور، نظام بانکی به عنوان یک واسطه مالی حیاتی، عهده‌دار وظیفه دوگانه و اساسی جذب منابع (تجهیز) و تخصیص اعتبارات (اعطای تسهیلات) است. موفقیت و ثبات بانک‌ها به طور مستقیم در گرو درک عمیق و دقیق از رفتار مشتریان اعتباری است؛ مشتریانی که در یک چرخه مالی، هم متقاضی تسهیلات بوده و هم نقش مهمی در تأمین منابع مالی بانک (از طریق سپرده‌ها) دارند. این تعامل پیچیده، مدیریت بانکی را ملزم به تمرکز بر تخمین حساسیت مشتریان بانکی می‌کند. این حساسیت، به معنای اندازه‌گیری واکنش مشتریان به تغییرات در متغیرهای کلیدی عملیاتی بانک مانند نرخ سود، کارمزدها یا کیفیت خدمات (کشش قیمتی و غیرقیمتی تقاضا) است. تخمین دقیق این واکنش‌ها، ابزار اصلی بانک برای قیمت‌گذاری هوشمندانه بر روی محصولات و مدیریت بهینه جریان‌های نقدی ورودی و خروجی است.
اهمیت تخمین حساسیت مشتریان از آنجا ناشی می‌شود که بانک می‌تواند با تکیه بر آن، استراتژی‌های حیاتی خود را تعریف کند:

مدیریت ریسک نرخ سود: تخمین دقیق حساسیت مشتریان به تغییرات نرخ سود، عاملی کلیدی برای تدوین استراتژی‌های بهینه در چارچوب مقررات بانک مرکزی و حفظ حاشیه سود بانک است.

پیش‌بینی رفتار و مدیریت جریان نقدی: درک میزان حساسیت مشتریان به عوامل غیرقیمتی (مانند سرعت اعطا یا کیفیت خدمات) به بانک کمک می‌کند تا واکنش آن‌ها را پیش‌بینی کرده و جریان‌های نقدی ورودی و خروجی را بهتر مدیریت کند. طراحی محصولات سفارشی‌سازی شده: با دانستن میزان حساسیت مشتریان به ویژگی‌های مختلف، بانک ملی می‌تواند محصولات اعتباری خود، به ویژه عقود مشارکتی، را به صورت سفارشی برای مشتریان با حساسیت بالا به سرعت یا شکل ضمانت طراحی و عرضه کند.

حفظ پایه مشتریان در شرایط بحرانی: در شرایط بی‌ثباتی اقتصادی، مشتریان حساسیت بیشتری نشان می‌دهند. تخمین این حساسیت به بانک کمک می‌کند تا با سیاست‌های صحیح، از خروج گسترده سپرده‌ها یا عدم بازپرداخت تسهیلات جلوگیری کرده و ثبات خود را حفظ نماید. به طور کلی، این تحقیق با تمرکز بر بانک ملی ایران و با تفکیک رفتار مشتریان تسهیلات مبادله‌ای و مشارکتی، چارچوبی تحلیلی جامع بر مبنای ترکیب روش‌های فرآیند تحلیل سلسله مراتبی **(AHP)**و مدل سیستم تقاضای تقریباً ایده‌آل[۱] با روش **۳ SLS**ا ارائه می‌دهد. هدف اصلی این پژوهش، تخمین حساسیت مشتریان تسهیلات مشارکتی بانک ملی در تجهیز و تخصیص منابع است. لذا، سؤال اصلی تحقیق که تلاش می‌شود به آن پاسخ داده شود، این است:

حساسیت مشتریان تسهیلات مشارکتی بانک ملی در تجهیز و تخصیص منابع چگونه است؟

۱- مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۱-۱ -تحلیل جامع حساسیت‌های مشتریان در تخصیص منابع بانکی ایران

تقاضا برای تسهیلات بانکی در جمهوری اسلامی ایران، به دلیل تلفیق قوانین بانکداری اسلامی و پویایی‌های اقتصاد کلان، ابعاد پیچیده‌ای دارد. بانک‌ها، به‌منظور تجهیز منابع مالی کارآمد و ارائه

---

[۱] -AIDS

خدمات مشتری‌محور، نیازمند درک دقیق این حساسیت‌ها هستند. در یک طبقه‌بندی کلی، عوامل تأثیرگذار بر تصمیم مشتریان برای دریافت تسهیلات بانکی را می‌توان به دو دسته عمومی (مؤثر بر کلیه عقود) و تخصصی (مختص عقود مشارکتی) تقسیم کرد:

الف) ابعاد عمومی و عوامل کلان مؤثر بر تقاضای تسهیلات

این عوامل، که بر تصمیم اولیه مشتری برای ورود به نظام بانکی اثر می‌گذارند، شامل موارد زیر هستند:

- هزینه تأمین مالی و نرخ بهره مؤثر :میزان واکنش مشتریان به نرخ سود تسهیلات بسیار بالاست؛ به طوری که افزایش نرخ‌ها می‌تواند به کاهش قابل توجه تقاضا منجر شود (رضایی و همکاران، ۱۴۰۰).
- وضوح و شفافیت قرارداد و تعهدات :ایجاد اعتماد مشتری نیازمند شفافیت کامل در جزئیات قرارداد، نحوه محاسبه سود، کارمزدها و جریمه‌های احتمالی است (موسوی و همکاران، ۱۳۹۸).
- سرعت و سادگی فرآیند دسترسی :فرآیندهای طولانی اعتبارسنجی یا پیچیدگی‌های اداری، تقاضای مشتریانی که نیاز فوری به نقدینگی دارند را تضعیف می‌کند و تخصیص سریع منابع، یک نیاز حیاتی مشتری است (بانک مرکزی ایران، ۱۴۰۲).
- انعطاف در شرایط بازپرداخت :ارائه سازوکارهایی مانند دوره‌های تنفس، اقساط متغیر، یا امکان تعویق پرداخت در شرایط رکود اقتصادی، می‌تواند جاذبه تسهیلات را به شکل چشمگیری افزایش دهد (بانک مرکزی ایران، ۱۴۰۱)
- رقابت با جایگزین‌های مالی غیربانکی :حضور بازارهای مالی موازی (مانند بورس یا مؤسسات مالی غیربانکی) یا منابع مالی غیررسمی، با ایجاد گزینه‌های جایگزین، فشار رقابتی بر تخصیص بهینه منابع بانکی را تشدید می‌کند (احمدی و همکاران، ۱۴۰۰)
- نقش دیجیتالی‌سازی در تجربه کاربری :توسعه خدمات بانکی دیجیتال و امکان ثبت درخواست آنلاین، با بهبود تجربه کاربری و دسترسی آسان، به یک عامل تقویتی برای تقاضای تسهیلات تبدیل شده است (شریفی و همکاران، ۱۳۹۹).

ب) حساسیت‌های تخصصی مشتریان تسهیلات مشارکتی

عقود مشارکتی (نظیر مضاربه و مشارکت مدنی) که اساس آن‌ها بر تقسیم سود و زیان پروژه

است، حساسیت‌های متفاوتی را در مشتریان برمی‌انگیزد که عمدتاً حول محور ریسک پروژه و بازده متغیر آن متمرکز است:

- ریسک تقسیم زیان و انتظار بازده :مشتریان عقود مشارکتی به دلیل پذیرش ریسک زیان در صورت شکست پروژه، حساسیت بسیار بالایی نشان می‌دهند) موسویان، ۱۳۹۷ .(انتظار آن‌ها این است که نرخ سود علی‌الحساب و بازده نهایی پروژه متناسب با ریسک‌های پذیرفته شده باشد (رضایی و همکاران، ۱۳۹۹).
- شفافیت در محاسبه سود و زیان :وضوح کامل در نحوه محاسبه سود و زیان نهایی و تعهدات بانک و مشتری در مراحل مختلف، برای حفظ اعتماد و جلوگیری از بی‌اطلاعی، حیاتی است) موسوی و همکاران، ۱۳۹۸.(
- اعتماد به توانمندی و نظارت بانک :مشتریان به سابقه بانک در مدیریت مؤثر پروژه‌های مشابه و ارزیابی صحیح طرح‌ها اعتماد می‌کنند) کریمی و همکاران، ۱۳۹۹ .(همچنین، میزان نظارت بانک بر نحوه مصرف تسهیلات اهمیت دارد؛ اگرچه نظارت سختگیرانه می‌تواند محدودیت‌آور باشد، نظارت ناکافی خطر انحراف منابع را افزایش می‌دهد (بانک مرکزی ایران، ۱۴۰۱)
- تطابق تسهیلات با ماهیت پروژه‌ها :برای افزایش جذابیت، لازم است تسهیلات متناسب با نیازهای تخصصی بخش‌های مختلف اقتصادی (نظیر شرکت‌های دانش‌بنیان) طراحی و عرضه شود (صندوق نوآوری و شکوفایی، ۱۴۰۳).

۲-۱ -مبانی نظری تقاضای تسهیلات بانکی و تخصیص منابع

در حوزه اقتصاد و بانکداری، چارچوب‌های نظری مختلفی رفتار متقاضیان تسهیلات و نحوه تصمیم‌گیری بانک‌ها در تخصیص منابع را تبیین می‌کنند:

الف) نظریه‌های تقاضای تسهیلات بانکی (رفتار مشتری)

۱. نظریه رجحان نقدینگی [۱]: این نظریه کینز بیان می‌کند که تقاضا برای تسهیلات، تابعی

---

[۱] -Liquidity Preference

از تمایل افراد به نگهداری وجه نقد است. نرخ بهره، پاداش چشم‌پوشی از نقدینگی است. در نتیجه، زمانی که نرخ بهره پایین است یا نیاز به تأمین نقدینگی برای مصارف سرمایه‌ای و مصرفی بالاست، تقاضای تسهیلات افزایش می‌یابد (کینز، ۱۹۳۶).

۲. نظریه کارایی نهایی سرمایه[۱] **:** بر اساس این دیدگاه کینزی، تقاضای وام برای اهداف سرمایه‌گذاری به بازده مورد انتظار از آن سرمایه‌گذاری بستگی دارد. بنگاه‌های اقتصادی زمانی اقدام به دریافت تسهیلات می‌کنند که انتظار بازدهی سودآور پروژه‌هایشان از نرخ بهره تسهیلات فزونی گیرد**)** امین‌بیدختی و زرگر، ۱۳۹۰**.(**

۳. نظریه امساک[۲] **:** این نظریه پس‌انداز و خودداری از مصرف را نیازمند پاداش می‌داند. به‌طور غیرمستقیم، نرخ بهره بالاتر می‌تواند انصراف از دریافت وام را به دلیل افزایش هزینه فرصت نگهداری پول تشدید کند**.**

۴. نظریه ترجیح زمانی[۳] **:** افراد معمولاً مصرف فعلی را بر مصرف آتی ترجیح می‌دهند. برای تشویق به پس‌انداز یا تعویق مصرف، پاداش (بهره) لازم است. کاهش نرخ بهره تسهیلات می‌تواند تمایل خانوارها و بنگاه‌ها به دریافت وام برای مصارف یا سرمایه‌گذاری‌های کنونی را افزایش دهد**.**

۵. نظریه درون‌زایی پول [۴]**:** این نظریه بر خلاف دیدگاه‌های سنتی، اعتقاد دارد عرضه پول در پاسخ به تقاضای تسهیلات مشتریان ایجاد می‌شود. در این چارچوب، تقاضای تسهیلات فعال از سوی بنگاه‌ها و خانوارها، محرک افزایش نقدینگی در اقتصاد است**.**

ب) نظریه‌های تخصیص منابع بانکی (رفتار بانک).

۱. مدل‌های بهینه‌سازی پرتفوی تسهیلات **:**این مدل‌ها (با الهام از نظریه مارکویتز) تخصیص منابع بانکی را بر اساس بهینه‌سازی ریسک و بازده تسهیلات مورد توجه قرار

---

[۱] -Marginal Efficiency of Capital

[۲] -Abstinence Theory

[۳]- Time Preference Theory

[۴]- Endogenous Money

می‌دهند. هدف بانک‌ها استفاده از این مدل‌ها برای حداکثر کردن سود و در عین حال، حداقل کردن ریسک اعتباری و مطالبات معوق است (صالحی و همکاران، ۱۳۹۳).

۲. نظریه ریسک اعتباری [۱]: تخصیص منابع باید با ارزیابی دقیق ریسک عدم بازپرداخت وام‌ها همراه باشد. بانک‌ها برای جلوگیری از تخصیص منابع به پروژه‌های پرریسک و غیرسودآور، از مدل‌های رتبه‌بندی اعتباری و ارزیابی طرح‌های توجیهی استفاده می‌کنند.

۳. مدل‌های مکان‌یابی-تخصیص [۲]: این مدل‌های چندهدفه به بانک‌ها کمک می‌کنند تا منابع مالی را به شکل بهینه و با در نظر گرفتن تقاضا و هزینه‌های عملیاتی در مناطق مختلف جغرافیایی یا بخش‌های اقتصادی توزیع کنند (مختاری کرچگانی و همکاران، ۱۳۹۱).

۴. نظریه بانکداری اسلامی :در این نظام، تخصیص منابع باید بر پایه عقود شرعی (مانند مضاربه و مشارکت) باشد. این نظریه بر لزوم سازگاری قراردادها با اهداف بانک و نیازهای مشتریان در یک چارچوب شرعی تأکید دارد.

۵. نظریه سلامت بانکی [۳] : تخصیص منابع باید به‌گونه‌ای صورت گیرد که سلامت مالی بانک حفظ شود. افزایش نسبت مطالبات غیرجاری **(NPL)** نشان‌دهنده ناکارآمدی تخصیص منابع است و بانک‌ها باید به سمت پروژه‌ها و مشتریانی با ریسک پایین‌تر حرکت کنند.

۳-۱ -پیشینه تحقیق

غالب تحقیقات داخلی، بر عوامل کلان اقتصادی (مانند تورم و نرخ سود) و عوامل غیرقیمتی عمومی (مانند کیفیت خدمات، سرعت و رفتار کارکنان) در جذب سپرده‌ها متمرکز بوده‌اند. تحقیقات خارجی نیز بیشتر به حوزه مالی رفتاری و سواد مالی پرداخته‌اند. فقدان اصلی در پیشینه،

---

[۱] -Credit Risk Theory

[۲]- Location-Allocation Models

[۳]- Banking Health Theory

تحلیل تخصصی حساسیت مشتریان عقود مشارکتی است که ماهیت ریسک‌پذیری و بازدهی آن‌ها از عقود مبادله‌ای متمایز است. تحقیق حاضر دقیقاً با هدف رفع این خلأ، به تفکیک عوامل قیمتی و غیرقیمتی مؤثر بر تقاضای تسهیلات مشارکتی می‌پردازد.

الف) مطالعات داخلی: تمرکز بر عوامل کلان، رفتاری و تجهیز منابع

محققان	سال	موضوع اصلی تحقیق	روش‌شناسی	یافته کلیدی مرتبط با تحقیق حاضر (حساسیت مشتریان)
اسکندری	۱۴۰۱	جانشینی پول و نااطمینانی تورمی	مدل ***EGARCH*** و ***ARDL***	افزایش تورم و نااطمینانی تورمی، بر جانشینی پول و رفتار مالی مشتریان تأثیر مستقیم دارد.
صفری و راغتی	۱۳۹۸	عوامل اقتصادی و الکترونیک بر سپرده‌ها	داده‌های ترکیبی	نرخ تورم اثر منفی و معنادار بر سپرده‌های بلندمدت دارد؛ عوامل فناوری (خودپرداز، ***POS***) اثر مثبت.
فرید و همکاران	۱۳۹۸	عوامل مؤثر بر حجم سپرده نظام بانکی	پانل دیتا	تورم و جمعیت فعال اثر منفی؛ تسهیلات اعطایی و ارزش افزوده بخش خدمات اثر مثبت بر سپرده‌ها دارند.
قبادی	۱۳۸۴	تأثیر انتظارات تورمی بر سپرده‌های مدت‌دار	مدل سبد دارایی فریدمن	نرخ تورم انتظاری و نرخ ارز تأثیر منفی و تولید داخلی سرانه تأثیر مثبت بر سپرده‌های مدت‌دار دارند.
رضایی پور و همکاران	۱۳۹۱	نوسان‌های نرخ بهره بر سپرده‌های بلندمدت	الگوی ***VAR*** و ***VECM***	نرخ بهره بانکی با حجم سپرده‌های بلندمدت دارای رابطه تعادلی بلندمدت و مثبت است.
رنجبریان و غلامی	۱۳۸۵	ترجیحات مشتریان در انتخاب بانک دولتی	تحقیق پیمایشی	نحوه برخورد کارکنان، امکان دسترسی سریع و سرعت عمل مهم‌ترین عوامل غیرقیمتی مؤثر بر ترجیح مشتریان بودند.
درستکار و رنجبر	۱۳۹۸	مدل ترجیحات مشتریان در انتخاب بانک	گرندد تئوری و ***SEM***	ارائه یک مدل جامع بر اساس ترجیحات و عوامل رفتاری مشتریان صنعت بانکداری ایران.
یعقوبی و همکاران	۱۳۹۴	رتبه‌بندی عوامل گرایش به سپرده‌گذاری	تحلیل شبکه‌ای ***(ANP)***	عوامل ارتباطی انسانی مهم‌ترین شاخص در جذب و حفظ سپرده‌های بانکی شناخته شدند.

عبدالهی و مجدزاده طباطبایی	۱۳۹۷	ویژگی‌های فردی بر ریسک‌پذیری مالی	مدل‌سازی	هوش هیجانی و سواد مالی تأثیر مثبت بر ریسک‌پذیری دارند؛ سواد مالی اثر هیجانات را کاهش می‌دهد.
احمد پور و فقیه نصیری	۱۳۸۰	عوامل مؤثر بر افزایش جذب منابع بانک صادرات	تحقیق همبستگی	بکارگیری سیستم‌های رایانه‌ای و حجم تسهیلات پرداختی (به‌ویژه بر سپرده‌های دیداری) در افزایش منابع مؤثر است.

منبع: یافته های تحقیق

ب) مطالعات خارجی: تمرکز بر سواد مالی و مالی رفتاری

محققان	سال	موضوع اصلی تحقیق	روش‌شناسی	یافته کلیدی مرتبط با تحقیق حاضر (حساسیت مشتریان)
اورمیبا	۲۰۱۸	عوامل اقتصاد کلان بر پس‌انداز (نیجریه)	مدل اقتصادسنجی	نرخ تورم داخلی دارای اثر منفی و قابل توجهی بر نسبت پس‌انداز خانوار است.
فنگ و همکاران	۲۰۱۹	سواد مالی و امور مالی خانوار (چین)	مطالعه مقطعی	سواد مالی پایین خانوارهای چینی، به‌طور هم‌زمان بر امور مالی آن‌ها تأثیر منفی می‌گذارد.
گرومان، کلوس و منخوف	۲۰۱۸	تأثیر سواد مالی بر اجزای مالی	مطالعه تطبیقی	درجه بالاتر سواد مالی، تأثیر سودمندی بیشتری بر اجزای مالی دارد و عمق مالی را تقویت می‌کند.
انکوکپورنو و همکاران	۲۰۲۰	مالی رفتاری و تصمیمات سرمایه‌گذاری	مطالعه رفتاری	چهار سوگیری رفتاری (مانند فرااعتمادی، پشیمانی) رابطه مثبت و نیرومندی با فرآیند تصمیم‌گیری در سرمایه‌گذاری دارند.
آفتاب	۲۰۲۰	سوگیری‌های رفتاری در تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاری (پاکستان)	مطالعه رفتاری	سوگیری‌های فرااعتمادی و خوداسنادی پیش‌بینی‌کننده‌های کلیدی تصمیمات سرمایه‌گذاری در بازار سهام هستند.

منبع: یافته های تحقیق

۲- روش‌شناسی تحقیق

روش‌شناسی پژوهش حاضر با هدف تخمین حساسیت مشتریان تسهیلات مشارکتی بانک ملی بر یک رویکرد ترکیبی (کمی و کیفی) استوار است. این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از نظر

رویکرد، کمی محسوب می‌شود و ماهیت آن توصیفی-پیمایشی و از نوع همبستگی است. اجرای تحقیق در دو گام اصلی و متوالی صورت می‌گیرد:

۱-۲- ابزار و روش گردآوری اطلاعات

گردآوری داده‌ها در این تحقیق به صورت ترکیبی از روش‌های **کتابخانه‌ای** و **میدانی** (پیمایشی و داده‌های جدولی) انجام شده است:

مطالعات کتابخانه‌ای (فیش‌برداری) :برای تدوین مبانی نظری، چارچوب تحقیق و استخراج مدل اولیه نیازسنجی مشتریان عقود مشارکتی.

مطالعات میدانی (داده‌های ترکیبی):

پرسشنامه :(AHP) برای گردآوری نظرات **خبرگان بانکی (۲۷ نفر)** به روش **نمونه‌گیری تعمدی (قضاوتی)** با سابقه بالای ۱۵ سال، با هدف اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر نیازسنجی و چالش‌های جذب مشتریان عقود مشارکتی.

داده‌های جدولی (پنل دیتا) :شامل اطلاعات **سری زمانی-مقطعی** برای تخمین مدل اقتصادسنجی **AIDS** که شامل آمار رسمی (مانند نرخ تورم و نرخ ارز) و آمار داخلی بانک ملی (مانند سهم تقاضا و قیمت تسهیلات) در دوره‌های زمانی مشخص است.

پرسشنامه مشتریان (بخش کیفیAIDS) :برای جمع‌آوری داده‌های رفتاری و کیفی مشتریان **تسهیلات مشارکتی (۳۸٦ پرسشنامه)** به روش **نمونه‌گیری تعمدی**، که برای تبدیل به شاخص‌های کمی **(Z-Factors)** مانند **سرعت تأیید** و **شفافیت** استفاده شده است.

۲-۲-روش تجزیه و تحلیل داده‌ها و توالی گام‌های تحلیل

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از دو روش اصلی تحلیلی به صورت مکمل استفاده می‌شود:

گام اول: استخراج و اولویت‌بندی مدل تقاضا(AHP)

در ابتدا، عوامل نیازسنجی و انتظارات مشتریان تسهیلات مشارکتی استخراج می‌شود. سپس با اجرای **فرآیند تحلیل سلسله مراتبی (AHP)** بر اساس مقایسات زوجی خبرگان، **وزن و اهمیت نسبی** هر یک از عوامل تعیین می‌شود. این گام، مدل کیفی تقاضای تسهیلات

مشارکتی را تأیید و اولویت‌بندی می‌کند.

گام دوم: مدل‌سازی تقاضا و تخمین حساسیت‌ها(AIDS/۳SLS)

در مرحله نهایی و اصلی، با استفاده از **مدل سیستم تقاضای تقریباً ایده‌آل (AIDS)** و تکنیک رگرسیونی **۳ SLS**(حداقل مربعات سه‌مرحله‌ای)، حساسیت تقاضای تسهیلات مشتریان نسبت به متغیرهای قیمتی و غیرقیمتی تخمین زده می‌شود.

اجرای مدل :AIDS مدل **AIDS** سهم مخارج (تقاضا) مشتریان را تابعی از **قیمت‌های نسبی، درآمد کل** (جانشین مخارج کل اعتباری) و **عوامل غیرقیمتی (Z-Factors)** در طول زمان می‌داند.

۲-۳متغیرهای کلیدی:

سهم تقاضا :حجم تسهیلات اعطایی مشارکتی تقسیم بر کل تسهیلات اعطایی بانک ملی.

قیمت تسهیلات :لگاریتم **نرخ سود موثر فصلی** برای تسهیلات مشارکتی.

متغیرهای کیفی :(Z-Factors) شامل شاخص‌هایی چون **سرعت تأیید** [۱]و **شفافیت** [۲] که از داده‌های مقطعی پرسشنامه مشتریان استخراج شده و به صورت سری زمانی (با فرض ثابت بودن حساسیت در دوره مطالعه) وارد مدل می‌شود.

خروجی این گام، **کشش‌های قیمتی و غیرقیمتی تقاضای مشتریان عقود مشارکتی** است که هدف اصلی تحقیق را محقق می‌سازد.

۳. تجزیه و تحلیل

۳- ۱- تدوین مدل تحقیق با فرایند تحلیل سلسله مراتبی

۳-۱-۱- تجزیه و تحلیل مدل تحقیق با فرآیند تحلیل سلسله مراتبی(AHP)

فرآیند تحلیل سلسله مراتبی **(AHP)** با هدف تعیین وزن و اهمیت نسبی عوامل مؤثر بر **حساسیت تقاضای تسهیلات مشارکتی** مشتریان تدوین و اجرا شد. این فرآیند بر اساس روش

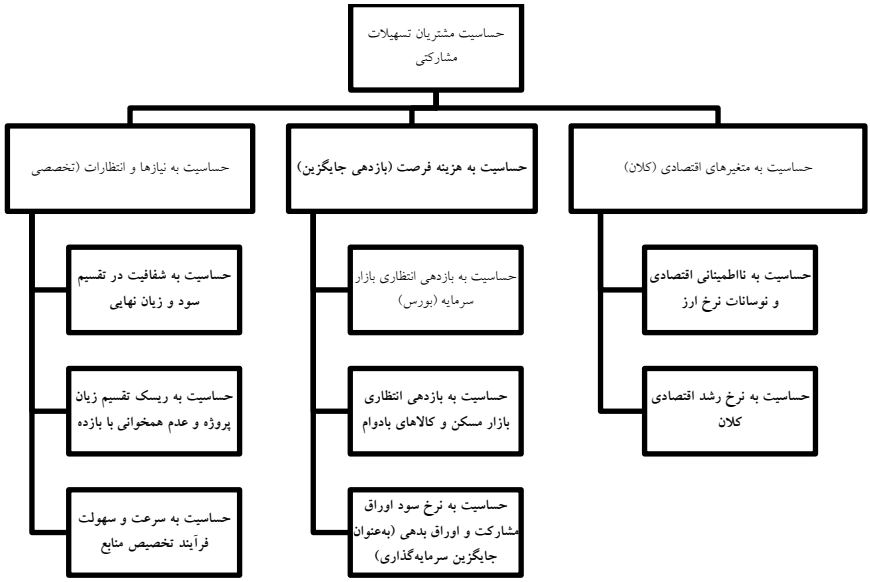
[۱]- LVTIME

[۲]- TRASP

استاندارد **AHP** و در مراحل زیر به انجام رسیده است (**صامتی و همکاران، ۱۳۸۲**):

گام اول: تدوین ساختار سلسله مراتبی (درختAHP)

در ابتدا، ساختار تحلیلی تحقیق در یک درخت سلسله مراتبی (نمودار ۱) که حداقل شامل سه سطح بود، تعریف شد:

نمودار ۱- حساسیت مشتریان تسهیلات مشارکتی(یافته های تحقیق)

۱. **هدف :**تعیین میزان حساسیت مشتریان تسهیلات مشارکتی.
۲. **معیارها (سطح اول) :**شامل سه گروه اصلی که تمامی حساسیت‌های مشتریان را پوشش می‌دهند:
   - حساسیت به **متغیرهای اقتصادی (کلان).**
   - حساسیت به **هزینه فرصت (بازدهی جایگزین).**
   - حساسیت به **نیازها و انتظارات (تخصصی).**
۳. **زیرمعیارها/گزینه‌ها :**مؤلفه‌های جزئی‌تر مدل (مانند حساسیت به نوسانات نرخ ارز، بازدهی بازار سرمایه، و شفافیت تقسیم سود و زیان نهایی).
۴.

گام دوم: مقایسات زوجی و محاسبه اوزان نسبی

پس از تدوین ساختار سلسله مراتبی، با استفاده از **نمونه‌گیری تعمدی (قضاوتی)**، جدول‌های **مقایسه زوجی** در سطوح معیارها، زیرمعیارها و گزینه‌های جانشین، توسط **گروه قضاوت کارشناسی** (خبرگان بانک ملی) تکمیل شد.

- در این مرحله، خبرگان بر اساس مقیاس مقایسه ساعتی، وزن هر یک از معیارها را نسبت به دیگری در جدول‌های زوجی تعیین کردند.
- سپس، با استفاده از روش ابداعی ساعتی و عملیات **محاسبه میانگین هندسی داده‌ها**، اوزان نهایی هر یک از معیارها و زیرمعیارها استخراج و با عملیات **نرمال‌سازی**، اولویت‌ها مشخص گردید.

گام سوم: تعیین نرخ ناسازگاری و اعتبار نتایج

برای اطمینان از منطقی و قابل اعتماد بودن قضاوت‌های کارشناسان، **نرخ ناسازگاری**[۱] در تمامی مقایسات محاسبه شد.

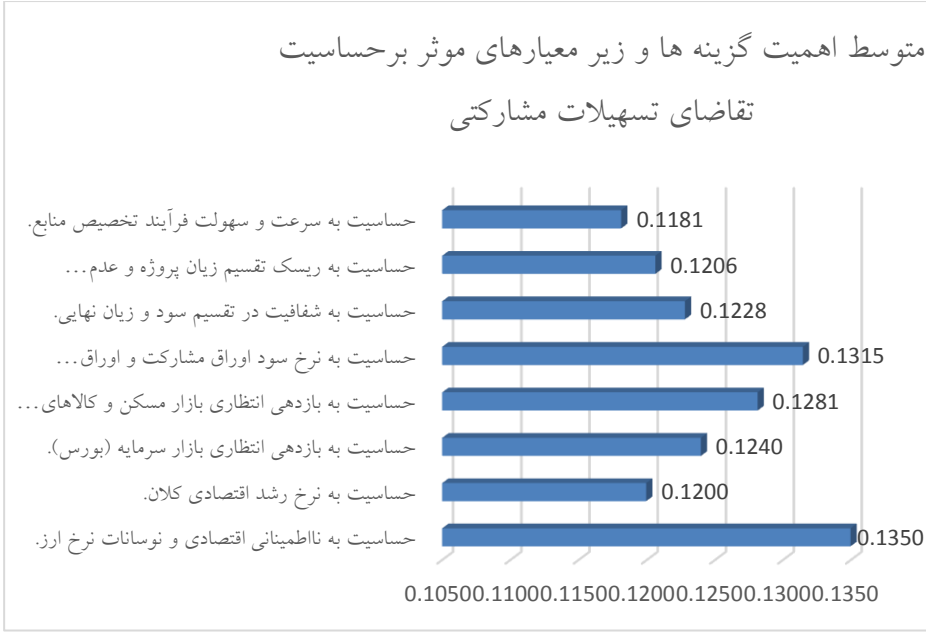
- نتایج محاسبه نشان داد که نرخ ناسازگاری کلیه مقایسات انجام شده، **کوچکتر از ۱/۰** است.
- این نتیجه نشان‌دهنده **سازگاری و اعتبار کافی** در قضاوت‌های گروه کارشناسی است و می‌توان از نتایج نهایی وزن‌دهی بهره‌برداری نمود.

گام چهارم: نتایج نهایی وزن‌دهی و اولویت‌بندی عوامل حساسیت (خروجی Expert Choice)

بر اساس خروجی نرم‌افزار **Expert Choice** و اوزان نهایی محاسبه شده، اولویت‌بندی عوامل مؤثر برحساسیت تقاضای تسهیلات مشارکتی مشتریان بانک ملی به شرح زیر مشخص شد (ارجاع به نمودار ۲):

---

[۱] Consistency Ratio

نمودار ۲- وزن و اهمیت گزینه ها و زیرمعیارهای موثر برحساسیت تقاضای تسهیلات مشارکتی(خروجی نرم افزار)

۱. **بیشترین اهمیت :حساسیت به نااطمینانی اقتصادی و نوسانات نرخ ارز،** بیشترین وزن و اهمیت را در تعیین حساسیت تقاضای تسهیلات مشارکتی به خود اختصاص داده است.

۲. **کمترین اهمیت :حساسیت به سرعت و سهولت فرآیند تخصیص منابع** کمترین تأثیر را برحساسیت تقاضای تسهیلات مشارکتی از دیدگاه خبرگان دارد.

به طور خلاصه، نتایج **AHP** نشان داد که عوامل **کلان اقتصادی و متغیرهای ریسکی** نظیر نوسانات نرخ ارز، بالاترین سطح حساسیت را در مشتریان عقود مشارکتی ایجاد می‌کنند.

۲-۳- معرفی مدل تقاضای تسهیلات مشارکتی

مدل تقاضای تسهیلات مشارکتی، ریسک‌پذیری، اشتراک در سرنوشت پروژه و شفافیت در بازدهی را محور قرار می‌دهد. این تقاضا تابعی از سهم بودجه اختصاص یافته به این نوع عقد، قیمت‌های نسبی تسهیلات جایگزین و متغیرهای کلان و کیفی است:

$$w_{Mosharekati} = \alpha_{Mosharekati} + \sum_j \gamma_{Mj} \ln P_j + \beta_{Mosharekati} \ln(\frac{X}{P^*}) + \sum_k \delta_{Mk} Z_k$$

که در آن:

- $w_{Mosharekati}$:سهم بودجه اعتباری مورد نیاز مشتری که به تسهیلات مشارکتی اختصاص یافته است (نشان‌دهنده تقاضا برای "عقود مشارکتی").
- P_j :قیمت‌های ضمنی (هزینه‌ها و بازدهی‌های انتظاری) کالاها و خدمات مالی جایگزین، که شامل:
  - نرخ بازدهی انتظاری بانک در تسهیلات مشارکتی (به‌عنوان قیمت ضمنی تسهیلات مشارکتی)
  - نرخ سود ثابت تسهیلات مبادله‌ای (هزینه کالای جایگزین).
  - بالاترین بازدهی بازارهای رقیب (سرمایه، مسکن، اوراق بهادار).
- $\ln(\frac{X}{P^*})$:لگاریتم نسبت کل سرمایه مورد نیاز به شاخص قیمت استون **(P*)** در بخش اعتباری.
- Z_k :متغیرهای کیفی و کلان (حساسیت‌های تخصصی):
  - حساسیت به نااطمینانی اقتصادی و نوسانات نرخ ارز (عامل کلان).
  - حساسیت به ریسک تقسیم زیان پروژه.
  - شفافیت در تقسیم سود و زیان نهایی.
  - رفتار و نحوه برخورد کارکنان و کیفیت بانکداری الکترونیک (عوامل خدماتی).
  - زمان انتظار تخصیص منابع (سرعت فرآیند).
  - نرخ تورم (به‌عنوان عامل کلان اثرگذار بر سهم بودجه)

می باشد.

۲-۳ -۱- برآورد مدل تقاضا

در این قسمت با استفاده از مطالب پیشین ابتدا بررسی پایایی متغیر های مدل می پردازیم و سپس به برآورد مدل مورد بررسی می پردازیم.

۳ -۲- ۱ -۱-بررسی پایایی متغیر های مدل

در این قسمت به بررسی پایایی متغیر های مدل پرداخته می شود البته لازم به ذکر است که عمده داده های مورد نیاز برای انجام این تحقیق از پرسشنامه جمع آوری گردیده بنابراین داده جنس مشاهدات از نوع داده های مقطعی می باشند، بنابراین بررسی پایایی در این نوع داده ها الزامی ندارد ولیکن به جهت تکمیل و اطمینان نتایج بررسی پایایی بطور خلاصه در جدول ذیل آمده است.

جدول۳ -بررسی پایایی متغیر های مدل تقاضای تسهیلات مشارکتی

متغیر	آماره آزمون	سطح احتمال	سطح پایایی
سهم بودجه اعتباری مورد نیاز مشتری که به تسهیلات مشارکتی اختصاص یافته است (نشان‌دهنده تقاضا برای "عقود مشارکتی)	-۱۰.۵۰۷	۰.۰۰۰	**I(۰)**
نرخ بازدهی انتظاری بانک در تسهیلات مشارکتی (به‌عنوان قیمت ضمنی تسهیلات مشارکتی)	-۱۱.۱۳۴	۰.۰۰۰	**I(۰)**
نرخ سود ثابت تسهیلات مبادله‌ای (هزینه کالای جایگزین)	-۱۰.۴۹۶	۰.۰۰۰	**I(۰)**
بالاترین بازدهی بازارهای رقیب (سرمایه، مسکن، اوراق بهادار).	-۹.۰۷۹	۰.۰۰۰	**I(۰)**
لگاریتم نسبت کل سرمایه مورد نیاز به شاخص قیمت استون **(P*)** در بخش اعتباری	-۹.۸۶۴	۰.۰۰۰	**I(۰)**
حساسیت به نااطمینانی اقتصادی و نوسانات نرخ ارز (عامل کلان)	-۱۰.۸۸۸	۰.۰۰۰	**I(۰)**
حساسیت به ریسک تقسیم زیان پروژه.	-۹.۸۳۹	۰.۰۰۰	**I(۰)**
شفافیت در تقسیم سود و زیان نهایی	-۱۴.۷۲	۰.۰۰۰	**I(۰)**
رفتار و نحوه برخورد کارکنان و کیفیت بانکداری الکترونیک (عوامل خدماتی).	-۱۰.۳۲۶	۰.۰۰۰	**I(۰)**
زمان انتظار تخصیص منابع (سرعت فرآیند).	-۱۰.۷۸۱	۰.۰۰۰	**I(۰)**
نرخ تورم (به‌عنوان عامل کلان اثرگذار بر سهم بودجه)	-۱۰.۲۲۳	۰.۰۰۰	**I(۰)**

منبع: نتایج تحقیق

همانطور که مشاهده می شود تمامی متغیر ها در سطح پایا هستند بنابراین می توان برای برآورد

مدل از مقادیر سطح متغیر ها استفاده نمود.

۳ – ۲– ۱– ۲–برآورد مدل تقاضای تقریبا ایده ال تسهیلات مشارکتی(D۱)

این مدل، سهم تقاضای تسهیلات مشارکتی را در مقابل متغیرهای قیمتی، درآمد کل و عوامل کیفی (مانند سرعت تأیید و انطباق شرعی) تحلیل می‌کند.

جدول ٤ -برآورد مدل AIDS تقاضای تسهیلات مشارکتی(D۱)

ردیف	متغیر	نماد متغیر	ضریب تخمینی	آماره t	معناداری (Prob.)
۱	عرض از مبدأ	C	۰.۰۵۵	*N/A*	*N/A*
۲	**قیمت تسهیلات مشارکتی(LP۱)**	LP۱	+۰.۰۰۷۳	+۲.۷۳*	۰.۰۰۷٦
۳	قیمت تسهیلات مبادله‌ای(LP۲)	LP۲	*N/A*	*N/A*	*N/A*
۴	قیمت سایر دارایی‌ها(LP۳)	LP۳	+۰.۰۰۵۷	+٦.٦٨*	۰.۰۰۰۰
۵	لگاریتم درآمد کل	MP	+۰.۰۲۷۰	+۲۷.۸۸*	۰.۰۰۰۰
۶	حساسیت به نرخ تورم	INF	-۰.۰۱٤۹	-٤۳.٤٦*	۰.۰۰۰۰
۷	**حساسیت به سرعت تأیید/اعتباردهی**	LVTIME	+۰.۰۳۲۷	+۲۸.٤۹*	۰.۰۰۰۰
۸	حساسیت به تأخیر/زمان انتظار	LWTIME	-۰.۰۰۷۱	-۷.۳٦*	۰.۰۰۰۰
۹	نرخ ارز	EX	+۰.۰۰۷۷	+۱۳.۱٤*	۰.۰۰۰۰
۱۰	انطباق شرعی/قانونی	LAW	+۰.۰۰۱۸	+۲.۹۵*	۰.۰۰٤۰
	*۷۶.۵۰	آمارهF			
	۱.۹۵	D.W:			

منبع: نتایج تحقیق

*از نظر آماری در سطح اطمینان ۹۵٪ معنادار است.

۳–۳–تحلیل نتایج برآورد تسهیلات مشارکتی:(D۱)

۱. **اثر** قیمت تسهیلات مشارکتی**(LP۱)** : ضریب مثبت (+۰.۰۰۷۳) و معنادار است. این نتیجه خلاف انتظار تئوری استاندارد تقاضا است و تأیید می‌کند که مشتریان این نوع تسهیلات را به دلیل ماهیت پرریسک و با بازده انتظاری بالاتر، به عنوان کالای لوکس یا با کیفیت تلقی می‌کنند، یا افزایش قیمت (نرخ بازدهی) باعث اثر سفته‌بازی

شده است.

۲. اثر درآمد کل **(MP)** : ضریب مثبت و بسیار قوی (+۰.۰۲۷۰) نشان می‌دهد که تسهیلات مشارکتی یک کالای نرمال بوده و سهم تقاضا برای آن بالاترین حساسیت را به افزایش منابع مالی کلی مشتری نشان می‌دهد.

۳. حساسیت به زمان تأیید **(LVTIME)** : این متغیر با ضریب +۰.۰۳۲۷، قوی‌ترین محرک مثبت مدل است. مشتریان تسهیلات مشارکتی، سرعت در تأیید و پرداخت را حیاتی‌ترین عامل برای جذب تقاضا می‌دانند.

۴. اثر سایر دارایی‌ها **(LP۳)**: ضریب مثبت (+۰.۰۰۵۷) نشان می‌دهد که تسهیلات مشارکتی جانشین مناسبی برای سایر دارایی‌های سرمایه‌ای محسوب می‌شود.

۵. اثر عوامل کلان **INF** و **EX** :

- تورم **(INF)** با ضریب -۰.۰۱۴۹، قوی‌ترین عامل منفی برای تقاضاست که ریسک‌پذیری تسهیلات مشارکتی را افزایش داده و تقاضا را به‌شدت سرکوب می‌کند.
- نرخ ارز **(EX)** با ضریب مثبت (+۰.۰۰۷۷)، تأیید می‌کند که مشتریان از این تسهیلات به‌عنوان یک ابزار پوشش ریسک در مقابل نوسانات ارزی استفاده می‌کنند.

جدول ۵ -برآورد کشش‌های قیمتی مدل AIDS تقاضای تسهیلات مشارکتی

خدمت یا دارایی مالی	کشش قیمتی مستقیم-**(Own-Price)**	کشش متقاطع **(Cross-Price)** نسبت به **LP۲** (مبادله‌ای)
تسهیلات مشارکتی (D۱)	**۱.۲۶-**	**۰.۶۵+**

منبع: نتایج تحقیق

۳-٤-نتیجه‌گیری کشش‌ها:

- کشش قیمتی تسهیلات مشارکتی برابر با -۱.۲۶ است که بزرگ‌تر از یک بوده و نشان‌دهنده تقاضای با کشش[۱] است. این یعنی در صورت تعدیل فرضی نرخ بازدهی انتظاری (قیمت)، تقاضا به شدت تغییر می‌کند.
- کشش متقاطع **مثبت(۰.٦٥+)**تأیید می‌کند که تسهیلات مشارکتی و مبادله‌ای جانشین یکدیگر هستند.

۳ -٥ -تفسیر اثر عوامل کیفی و کلان(Z-Factors)

این بخش به طور متمرکز تأثیر متغیرهای غیرقیمتی **(Z-Factors)** مانند سرعت، کیفیت، تورم و نرخ ارز را بر تقاضای تسهیلات، بر اساس نتایج جداول، تحلیل می‌کند.

جدول ٦ - مقایسه تأثیر عوامل کیفی و کلان بر تقاضای تسهیلات

عامل(Z-Factor)	ضریب در تسهیلات مشارکتی(D1)	نتیجه‌گیری مدیریت ریسک و خدمات
سرعت تأیید (LVTIME)	**+۰.۰۳۲۷** (**قوی‌ترین محرک**)	**اهمیت حیاتی سرعت :**مشتری تسهیلات پرریسک (مشارکتی) به دنبال **پاسخ سریع** است تا عدم قطعیت را کاهش دهد.
نرخ تورم (INF)	**-۰.۰۱٤۹** (**قوی‌ترین عامل منفی**)	**ریسک تورمی :**تورم بر هر تقاضای تسهیلات مشارکتی اثر منفی دارد، اما به‌دلیل ماهیت ریسکی‌تر، اثر آن بر **مشارکتی** شدیدتر است.
نرخ ارز (EX)	**+۰.۰۰۷۷** (مثبت و قوی)	**ابزار پوشش ریسک :**در زمان نوسانات ارزی، مشتریان از تسهیلات، ، برای حفظ ارزش دارایی استفاده می‌کنند.
انطباق شرعی (LAW)	**+۰.۰۰۱۸** (معنادار)	**تأیید اخلاقی :**انطباق شرعی در بخش **مشارکتی** ، یک عامل مثبت معنادار است.

منبع: نتایج تحقیق

٤-جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و پیشنهادات

بر اساس تحلیل‌های کمی انجام شده) مدل **AIDS/۳SLS** و**(AHP)** ، نتایج کلیدی زیر

---

[۱]- Elastic

پیرامون حساسیت مشتریان تسهیلات مشارکتی به دست آمده است:

٤-١-نتیجه‌گیری

رفتار مشتریان تسهیلات مشارکتی حول محور مدیریت ریسک پروژه و عدم قطعیت زمانی و مالی شکل گرفته است، نه صرفاً نرخ بهره ثابت. این رفتار در سه محور اصلی زیر خلاصه می‌شود:

۱ .غلبه عوامل غیرقیمتی (سرعت) بر قیمت

اثر غالب سرعت :سرعت تأیید/اعتباردهی [۱]با ضریب +۰.۰۳۲۷ ، قوی‌ترین عامل مثبت و محرک تقاضا در مدل است .این نتیجه نشان می‌دهد که در عقود مشارکتی که ذاتاً ریسک‌پذیر هستند، مشتریان، سرعت در فرآیند تخصیص منابع را حیاتی‌ترین عامل برای کاهش عدم قطعیت زمانی پروژه می‌دانند.

حساسیت قیمتی با ماهیت متفاوت :کشش قیمتی تسهیلات مشارکتی بالا و برابر با -۱.۲۶ است که نشان‌دهنده تقاضای با کشش (حساس به قیمت) است .با این حال، ضریب قیمت **(LP۱)** در مدل تقاضای سهم، به‌طور غیرمنتظره‌ای مثبت+) ۰.۰۰۷۳ (به دست آمده .این امر دلالت بر این دارد که مشتریان این تسهیلات را به دلیل ماهیت پرریسک و بازده انتظاری بالاتر، به‌عنوان یک کالای لوکس یا با کیفیت بالاتر تلقی می‌کنند و مایلند ریسک قیمتی را در ازای تأمین مالی پروژه‌های کلان‌تر بپذیرند.

۲ .چالش‌های بزرگ کلان اقتصادی

مهم‌ترین عوامل سرکوب‌کننده تقاضای تسهیلات مشارکتی، متغیرهای کلان اقتصادی هستند که ریسک‌پذیری مشتریان را کاهش می‌دهند:

قدرت مخرب تورم :نرخ تورم **(INF)** با ضریب -۰.۰۱۴۹ ، قوی‌ترین عامل منفی برای تقاضا در این بخش است .نااطمینانی ناشی از تورم، ریسک کلی پروژه را افزایش داده و تقاضا را به‌شدت سرکوب می‌کند.

نقش پوشش ریسک ارزی :نرخ ارز **(EX)** دارای ضریب مثبت +۰.۰۰۷۷ است .این ضریب

---

[۱] -LVTIME

نشان می‌دهد که مشتریان این تسهیلات را تا حدی به‌عنوان یک ابزار پوشش ریسک[۱] در مقابل نوسانات ارزی استفاده می‌کنند.

اهمیت **AHP:** نتایج تحلیل سلسله مراتبی **(AHP)** نیز تأیید کرد که نااطمینانی اقتصادی و نوسانات نرخ ارز در مجموع، بیشترین اهمیت را در تصمیم‌گیری مشتریان دارند.

٤-۲-پیشنهادات عملیاتی و راهبردی (ویژه تسهیلات مشارکتی)

بر اساس نتایج مدل **AIDS** و**AHP** ، پیشنهادات زیر برای افزایش کارایی تخصیص منابع در بخش مشارکتی ارائه می‌گردد:

الف) پیشنهادات راهبردی

- ✓ با توجه به اینکه ضریب سرعت با مقدار +۰.۰۳۲۷ ، قوی‌ترین اهرم مثبت جذب تقاضا است ، ایجاد یک "خط اعتباری فوری "با استفاده از هوش مصنوعی برای ارزیابی سریع طرح‌ها و تخصیص منابع در کمتر از ۷۲ ساعت، ضروری است.
- ✓ برای مقابله با اثر مخرب تورم **(INF)** با ضریب -۰.۰۱۴۹ و کاهش عدم قطعیت، بانک باید بسته‌های شفاف‌سازی سود و زیان را به صورت دوره‌ای و کامل به مشتری ارائه دهد تا اعتماد مشتری را جلب کرده و ریسک پنهان را کاهش دهد.
- ✓ از آنجا که تسهیلات مشارکتی دارای ضریب مثبت و قوی برای درآمد کل **(MP)**(+۰.۰۲۷۰) است و ماهیت کالای نرمال دارد ، کانال‌های تخصیص باید مستقیماً بر مشتریان با هدف تولیدی و کسب‌وکارهای متوسط متمرکز شوند تا منابع به سمت سرمایه‌گذاری مولد هدایت شود.

ب) پیشنهادات برای تحقیقات آتی

- ✓ پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی، اثر متغیرهایی چون "شهرت بانک"،

---

[۱]- Hedge

"سابقه تخلف شرعی "یا "میزان نظارت بانک بر پروژه "را بر ضرایب قیمت (که در حال حاضر مثبت شده است) با استفاده از مدل‌های غیرخطی مورد سنجش قرار گیرد.

- ✓ بررسی شود که چگونه سوگیری‌های شناختی مشتریان (مانند ریسک‌گریزی غیرمنطقی) در شرایط نااطمینانی کلان، بر حساسیت به نرخ سود و نرخ تأخیر تأثیر می‌گذارد.
- ✓ استفاده از مدل‌های پیشرفته‌تر مانند **(Nested AIDS)**برای تحلیل سلسله‌مراتبی انتخاب مشتری: ابتدا انتخاب بین بانک و بازار غیربانکی (بازارهای رقیب) و سپس انتخاب نوع عقد (مشارکتی).

منابع و مآخذ:

ابونوری، اسماعیل؛ سپانلو، هادی (۱۳۸۴). تجزیه و تحلیل آثار عوامل درون‌سازمانی بر جذب سپرده بانکی .***فصلنامه تحقیقات اقتصادی***، ۱۲(۴۷)، ۱-۲۴.

احمدپور، احمد؛ فقیه نصیری، حمیدرضا (۱۳۹۰). بررسی و شناسایی عوامل مؤثر بر افزایش جذب منابع بانک صادرات .***مجله دانشکده علوم اقتصادی***، ۱۸(۵۶)، ۴۵-۶۸.

اسدی، داراب (۱۳۸۹). بررسی عوامل کلیدی موفقیت بانک‌ها در جذب منابع غیرتعهدی .***فصلنامه مشاور اقتصادی و حقوقی***، ۷(۲۶)، ۳۳-۵۰.

امینی، صفیار؛ محمدی، سمیه؛ فخرحسینی، سیدفخرالدین (۱۳۸۹). بررسی عوامل مؤثر بر جذب سپرده‌های بانکی .***فصلنامه راهبرد***، ۱۷(۶۵)، ۱۱۲.۱۳۵-

بابائی، الناز (۱۳۸۰). بررسی عوامل مؤثر بر مانده سپرده‌های بانکی .***مجله دانشکده حقوق و اقتصاد***، ۳۸(۱)، ۸۹.۱۱۰-

بگ‌زاده، شهرام؛ ناصرامینی جلودارلو، سمیه؛ حاتمی، ظاهر (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر در انتخاب بانک و تأثیر آن بر ماندگاری مشتریان زن .***فصلنامه مطالعات زنان در اقتصاد***، ۵(۱۸)، ۷۷.۹۸-

خضرا، محمد (۱۳۸۵). بررسی عوامل مؤثر بر تجهیز منابع مالی کشور .*فصلنامه اقتصاد اسلامی*، ۴(۱۳)، ۵۵.۷۴-

خوانای مقدم، مریم (۱۳۸۱). بررسی تأثیر متغیرهای کلان اقتصادی بر تجهیز منابع بانکی .***مجله دانشکده اقتصاد***، ۱۰(۳۲)، ۱۲۱.۱۴۰-

دایی کریم‌زاده، سعید؛ علیمرادی رضایی، محمد؛ حبیبی‌پورحجت‌الله؛ صالحی‌زاده، سعید (۱۳۸۹). بررسی عوامل مؤثر بر تجهیز منابع بانکی .***فصلنامه راهبرد***، ۱۷(۶۶)، ۸۵.۱۰۴-

رضایی‌پور، محمد؛ نجارزاده، ابوالفضل؛ ذوالفعاری، مهدی (۱۳۹۱). بررسی رفتار سپرده‌گذاران بلندمدت نسبت به تغییرات نرخ بهره بانکی .***فصلنامه اقتصاد اسلامی***، ۱۰(۳۷)، ۴۱.۶۲-

رنجبریان، بهرام؛ غلامی کرین، محمود (۱۳۸۵). بررسی عوامل مؤثر بر ترجیح مشتریان در انتخاب یک بانک دولتی .***مجله دانشکده حقوق و اقتصاد***، ۴۳(۲)، ۱۵۵.۱۷۶-

ساعتی، توماس ال .(۱۳۷۸) .***تصمیم‌گیری برای مدیران*** (ترجمه: توفیق علی‌اصغر). تهران: انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

عباس‌قلی‌پور، محسن (۱۳۸۹). عوامل مؤثر بر بهبود عملکرد بانک‌ها .***فصلنامه دانش بانکی***، ۳(۹)، ۲۲.۴۰-

عطاران، جواد؛ دیواندری، علی؛ آدین‌وند، حیات (۱۳۹۱). شناسایی عوامل مؤثر بر تحکیم بازار . ***مجله دانشکده علوم اقتصادی***، ۱۹(۵۹)، ۶۷.۸۸–

منصف، عبدالعلی؛ منصوری، نسیم (۱۳۸۹). بررسی عوامل مؤثر بر حجم سپرده‌های بانکی . ***فصلنامه اقتصاد و حقوق***، ۸(۳۰)، ۹۹.۱۱۸–

نظریان، رافیع؛ عزیزیان فرد، رقیه (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر حاشیه نرخ سود بانک‌ها در ایران . ***فصلنامه اقتصاد اسلامی***، ۱۴(۵۲)، ۳۳.۵۶–

یعقوبی، نورمحمد؛ کرد، حامد؛ مرادزاده، عبدالباسط؛ دژکام، جاسم (۱۳۹۴). تحلیل شبکه‌ای عوامل حیاتی مؤثر بر جذب سپرده‌های مشتریان .***فصلنامه دانش بانکی***، ۸(۲۳)، ۴۵.۶۷–

Abhiman Das, Ray, S. C., & Nag, A. (۲۰۰۹). Labor-use efficiency in Indian banking: A branch-level analysis. *Omega, ۳۱*(۲), ٤۱۱–٤۲٥. https://doi.org/۱۰.۱۰۱٦/j.omega.۲۰۰۷.۰۳.۰۰۲

Khan, A. H. (۱۹۹۳). Analysis of saving behavior in Pakistan. *Savings and Development, ۱۷*(۲), ۲۰۹–۲۲٤.

Al-Sowaidi, S., & Talib, A. (۲۰۰۰). *Effectiveness of monetary and fiscal policies: The case of Qatar* [Unpublished manuscript or institutional report]. (Note: If this is a published working paper or thesis, please provide the institution or repository for accurate citation.)

Bedman, N. (۲۰۱۳). SME bank selection and patronage behavior in the Ghanaian banking industry. *Management Research Review, ۳٦*(۱۱), ۱۰٦۲–۱۰۸۰. https://doi.org/۱۰.۱۱۰۸/MRR-۰۱-۲۰۱۳-۰۰۱۲

Murthy, S. R. (۱۹۹٥). Econometric modeling of bank deposit. *Margin: The Journal of Applied Economic Research, ۲۹*(۱), ۱٤۳–۱٥٤.

Finger, H., & Fanizza, D. (۲۰۰۹). *Lebanon: Determinants of commercial bank deposits in a regional financial center* (IMF Working Paper No. ۰۹/۱۳۳). Middle East and Central Asia Department, International Monetary Fund.

Gul, S., Irshad, F., & Zaman, K. (۲۰۱۱). Factors affecting bank profitability in Pakistan. *Romanian Economic Journal, ۱٤*(۳۸), ۸۱–۹۸.

Guo, X., Duff, A., & Hair, M. (۲۰۰۸). Service quality measurement in the Chinese corporate banking market. *International Journal of Bank Marketing, ۲٦*(٥), ۳۰٥–۳۲۷. https://doi.org/۱۰.۱۱۰۸/۰۲٦٥۲۳۲۰۸۱۰۸۹٤۳۷۲

Lown, C. S., & Wood, J. H. (۲۰۰۳). The determination of commercial bank reserve requirements. *Review of Financial Economics, ۱۲*(۱), ۸۳–۹۸. https://doi.org/۱۰.۱۰۱٦/S۱۰٥۸-۳۳۰۰(۰۲)۰۰۰۷٥-۳

Lucía-Palacios, L., Pérez-López, R., & Polo-Redondo, Y. (۲۰۲۰). How situational circumstances modify the effects of frontline employees'

competences on customer satisfaction with the store. *Journal of Retailing and Consumer Services, ٥٢*, Article ١٠١٩٠٥. https://doi.org/١٠.١٠١٦/j.jretconser.٢٠١٩.١٠١٩٠٥
Friedman, M. (١٩٥٦). The quantity theory of money: A restatement. In M. Friedman (Ed.), *Studies in the quantity theory of money* (pp. ٣–٢١). University of Chicago Press.
Nelson, E. (٢٠١٢). Friedman's monetary economics in practice. *Federal Reserve Bank of St. Louis Review, ٩٤*(٤), ٢٥١–٢٨٤. https://doi.org/١٠.٢٠٩٥٥/r.٩٤.٢٥١-٢٨٤
Padma, P., & Ahn, J. (٢٠٢٠). Guest satisfaction & dissatisfaction in luxury hotels: An application of big data. *International Journal of Hospitality Management, ٨٤*, Article ١٠٢٣١٨. https://doi.org/١٠.١٠١٦/j.ijhm.٢٠١٩.١٠٢٣١٨
Rachmawati, E. (٢٠٠٤). *Factors affecting mudaraba deposits in Indonesia* [Unpublished undergraduate thesis or institutional report]. Faculty of Economics, Universitas Padjadjaran, Bandung, Indonesia. (Note: If formally published, please provide journal or publisher details.)
Sapolsky, R. M. (٢٠١٧). *Behave: The biology of humans at our best and worst*. Penguin Press.
Taylor, A. (٢٠٢٣). A guide to journal article citation in APA ٧th. *Journal of Educational Technology, ١٥*(٢), ٤٥–٦٠. https://doi.org/١٠.٢٢٠٣٤/jltll.v٤i١.٥٠
Liu, Y.-C., & Hung, J.-H. (٢٠٠٦). Services and the long-term profitability in Taiwan's banking sector. *International Journal of Bank Marketing, ٢٤*(٦), ٣٨٥–٤٠٢. https://doi.org/١٠.١١٠٨/٠٢٦٥٢٣٢٠٦١٠٧٠٣٩٢٠